

Forslag

til

Lov om ændring af lov om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“.

(Danmarks internationale videnskabelige fond).

Fremsat den 14. februar 1961 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

§ 2 i lov nr. 555 af 4. oktober 1919 om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“ som ændret ved § 1 i lov nr. 274 af 9. juni 1948 affattes således:

„Fondets bestyrelse består af 26 medlemmer, valgt på 4 år efter følgende regler:

Undervisningsministeren vælger 2 medlemmer, hvoraf det ene er bestyrelsens formand;

Folketinget vælger 8 medlemmer;

Videnskabernes selskab vælger 2 medlemmer;

Københavns universitets lærerforsamling vælger 6 medlemmer, hvoraf 1 for hvert fakultet — efter indstilling af fakulteterne, således at hvert fakultet indstiller 2 — og 1 medlem ved frit valg;

Århus universitets lærerforsamling vælger 5 medlemmer;

Polyteknisk læreanstalt, Danmarks tekniske højskole, vælger 1 medlem;

Den kgl. veterinær- og landbohøjskole vælger 1 medlem;

Carlsbergfondets direktion vælger blandt sine medlemmer 1 medlem.“

§ 2.

Lovens § 3 som ændret ved lov nr. 211 af 11. juni 1954, affattes således:

„På de årlige finanslove stilles fra 1. april 1961 et beløb af 750 000 kr. til rådighed for fondet. Fondets bestyrelse råder over dette beløb, og hvad der ikke rådes over i det enkelte år, henlægges til et reservefond for fondets drift. Over renterne af reservefondet rådes af bestyrelsen i henhold til fondets fundats, medens der kun med undervisningsministerens samtykke kan rådes over reservefondet.“

§ 3.

Undervisningsministeriet bemyndiges til at lade lov nr. 255 af 4. oktober 1919 om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“ (Danmarks internationale videnskabelige fond) optrykke og bekendtgøre med de ændringer, der er en følge af lov nr. 274 af 9. juni 1948, lov nr. 211 af 11. juni 1954 og nærværende lov.“

Bemærkninger til lovforslaget.

Bestyrelsen for „Rask-Ørsted Fondet“ har den 13. januar 1961 indgivet et andragende til undervisningsministeriet om, at statens årlige bidrag til fondets virksomhed må blive forhøjet fra 500 000 kr. til 750 000 kr.

Andragendet har følgende ordlyd:

Rask-Ørsted Fondets bestyrelse tillader sig herved at andrage om, at statens årlige tilskud til fondets virksomhed fra 1. april 1961 at regne må blive forhøjet fra 500 000 kr. til 750 000 kr.

Til nærmere motivering af dette andragende skal man anføre følgende:

Rask-Ørsted Fondet blev oprettet ved lov nr. 555 af 4. oktober 1919, hvorefter der til fondet blev henlagt en blandt statens aktiver optaget 5 pct. rentebærende statsobligation på 5 millioner kr. Efter andragende fra fondets bestyrelse blev fondets grundkapital ved lov nr. 274 af 9. juni 1948 forhøjet til 8 millioner kr. i form af en 5 % rentebærende statsobligation på 8 millioner kr. Ved lov nr. 211 af 11. juni 1954 blev fondets årlige rådighedsbeløb på ny forhøjet, idet det ved denne lov blev fastsat, at der på de årlige finanslove fra 1. april 1954 stilles 500 000 kr. til rådighed for fondet, medens man samtidig af forenklingssynsfordel den indtil da gældende ordning, hvorefter det årlige rådighedsbeløb udgjorde renten af en som grundfond henlagt statsobligation.

Fondets bestyrelse råder over det årlige statstilskud, og hvad der ikke måtte blive rådet over i det enkelte år, henlægges til et reservefond for fondets drift. Over renterne af dette reservefond har bestyrelsen ligeledes dispositionsret i henhold til fondets fundats, medens der kun med undervisningsministeriets samtykke kan rådes over selve reservefondet.

I henhold til § 1 i loven af 4. oktober 1919, der ikke er blevet ændret ved lovene af 9. juni 1948 og 11. juni 1954, blev fondet oprettet til støtte for dansk videnskab i forbindelse med mellemfolkelig forskning.

Dette formål søges i henhold til den for fondet nu gældende, den 9. februar 1955 kongeligt konfirmerede fundats navnlig fremmet ved bevillinger til

- 1) sådanne videnskabelige foretagender, der under dansk deltagelse eller ledelse iværksættes ved internationalt samarbejde,
- 2) etablering og vedligeholdelse af forbindelse mellem dansk videnskab og internationale videnskabelige organisationer,
- 3) oversættelse af danske videnskabelige arbejder til et af hovedsprogene,
- 4) udgivelse af danske, skandinaviske og internationale videnskabelige periodiske publikationer på hovedsprogene,
- 5) indkaldelse af udenlandske videnskabsmænd som foredragsholdere,
- 6) ophold her for udenlandske videnskabsmænd for at deltage i videnskabeligt samarbejde med danske videnskabsmænd,
- 7) studieophold og deltagelse i videnskabelige ekskursioner, møder, symposier og kongresser i udlandet for danske videnskabsmænd.

Rask-Ørsted Fondets reservefond udgjorde pr. 31. marts 1960 970 109,14 kr. Af renterne af reservefondet og de allerede givne, men endnu ikke udbetalte bevillinger („restancerne“) afholdes udgifterne til fondets administration, der nu udgør godt 40 000 kr. årlig. Reservefondet består hovedsagelig af beløb, der har måttet inddrages, når forudsætningerne for bevillingerne er bortfaldet, og beløb, der er blevet tilbagebetalt, navnlig i henhold til forbehold fra fondets side om hel eller delvis refusion af eventuelle indtægter ved salg af videnskabelige værker, hvis udgivelse fondet har bekostet helt eller delvis.

Til nærmere belysning af fondets virksomhed vedlægger man en oversigt, omfattende årene 1935-36—1960-61, hvori de givne bevillinger er opdelt i hovedgrupper efter de formål, hvortil fondet yder støtte.

Uden de i 1948 og 1954 gennemførte forhøjelser af den årlige statsydelse til fondet havde det ikke været muligt fortsat at varetage de til fondet henlagte opgaver i rimeligt omfang. Den yderligere prisstigning, som har fundet sted siden forhøjelsen i 1954, har imidlertid i tilsvarende grad formindsket fondets mulighed for at imødekomme de indkomne ansøgninger med de fornødne beløb, således at en forhøjelse af statens årlige tilskud til fondet nu må anses for meget påkrævet allerede af denne grund. Men samtidig er den intensivering af det internationale videnskabelige samarbejde, som indtrådte efter den sidste krig, blevet fortsat i meget betydelig grad også i de sidste år, således at der må stilles yderligere midler til rådighed, hvis det skal være muligt fortsat at sikre dansk deltagelse i dette samarbejde i fornødent omfang. I de sidste år har det lige som i de sidste år inden forhøjelserne af fondets rådighedsbeløb i 1948 og 1954 på ny været nødvendigt at afslå et antal ansøgninger, som det havde været ønskeligt at kunne imødekomme, og i adskillige tilfælde har man for at strække de til rådighed stående midler været nødsaget til at ansætte bevillinger, navnlig til danske videnskabsmænds rejser til udlandet for at studere dér eller for at deltage i kongresser og andre møder, så knebent, at bevillingerne ikke har været tilstrækkelige til at dække de med de pågældende formål forbundne udgifter. Forsåvidt angår rejser ud over Europa, har Rask-Ørsted Fondet kun rent undtagelsesvist kunnet bevilge de fornødne beløb, men har måttet begrænse sig til at yde tilskud — normalt ikke over 4 000 kr. —, således at vedkommende ansøgere enten har måttet afholde de yderligere udgifter selv, eller har måttet søge tilskud også fra anden side. I sådanne tilfælde søger man fra fondets side om fornø-

dent kontakt med andre fonds eller institutioner, f. eks. universiteterne, med det formål at afpasse tilskuddene efter det rimelige behov i det enkelte tilfælde og efter de bevilgende fonds og institutioners bæreevne. Bestyrelsen er imidlertid af den opfattelse, at fondets bevillinger til rejser nu i mange tilfælde holdes så lavt, at man er betænkelig nær ved undergrænsen for det forsvarlige. Desuden finder man, at der kunne opnås en betydelig administrativ forenkling, hvis fondet blev i stand til at bekoste også dyrere rejser alene, således at ansøgninger om tilskud til samme formål ikke som nu skal behandles i flere — op til 4-5 fonds og /eller institutioner.

Behovet for indkaldelse af fremmede videnskabsmænd som foredragsholdere (gæsteforlæsere) har efter de til fondet indkomne ansøgninger at dømmet været ret stærkt stigende i de sidste år, og fondet har på grund af midlernes utilstrækkelighed dels måttet afslå adskillige velmotiverede ansøgninger inden for denne kategori, dels måttet holde de givne bevillinger på et niveau, der i stigende grad har været utilstrækkeligt.

Også på de områder, hvor fondets bevillinger normalt gives på grundlag af bestemte takster, er det med det nuværende rådighedsbeløb blevet vanskeligt at imødekomme behovet. Dette gælder således med hensyn til fondets bevillinger til ophold her for fremmede videnskabsmænd for at samarbejde med danske videnskabsmænd. Efter forhøjelsen af fondets årlige rådighedsbeløb i 1954 blev maksimumssatsen for disse bevillinger forhøjet fra 500 kr. pr. måned til 800 kr. pr. måned, men bestyrelsen har nu anset det for nødvendigt med virkning fra efteråret 1960 at forhøje denne sats til 1 200 kr. pr. måned. Bevillingerne ydes normalt for 1 år, nogle dog kun for et halvt år og enkelte for kortere eller længere tid. Gennemsnitligt gives der, omregnet til bevillinger til ophold i et år, 8-9 bevillinger inden for denne kategori, svarende til en årlig bevillingssum på 75-85 000 kr. efter den hidtil gældende sats. Hvis den nødvendige satsforhøjelse ikke skal medføre en nedskæring af fondets indsats på denne vigtige del af dets område, vil der således alene hertil medgå yderligere ca. 40 000 kr. årlig.

Med hensyn til maksimumstaksten for fondets bevillinger til oversættelse til et af hovedsprogene har bestyrelsen ligeledes fundet det nødvendigt at foretage en forhøjelse. Satsen blev i 1954 forhøjet fra 8 kr. til 12 kr. pr. side a 2 000 bogstaver, men færre og færre har kunnet få deres oversættelser udført for denne betaling, idet de autoriserede oversætteres minimumshonorar svarer til 18 kr. pr. side a 2 000 bogstaver, hvortil kommer et tillæg på 33 pct. for arbejder på 16 sider og derunder.

I de sidste ansøgningsterminer har fondets bevillinger til oversættelse i mange tilfælde kun dækket ca. halvdelen af ansøgernes faktiske udgifter til oversættelse. Under hensyn hertil og i betragtning af den store betydning, man må tillægge det, at danske videnskabelige arbejder, der publiceres på fremmede sprog, fremkommer i fuldt korrekt oversættelse, har bestyrelsen i efteråret 1960 vedtaget med virkning fra forårsterminen 1961 at forhøje maksimumstaksten til 18 kr. pr. side a 2 000 bogstaver. Merudgiften hertil må anslås til 30-35 000 kr. årlig, og uden en forhøjelse af fondets årlige rådighedsbeløb vil denne merudgift kun kunne udredes ved nedskæring på andre områder af fondets virksomhed. Det bemærkes herved, at ansøgninger om bevillinger til oversættelse normalt ikke afslås, hvis de fremkommer fra kvalificerede ansøgere, og formålet falder inden for fondets område.

Man skal endelig nævne, at flere af de med fondets støtte udgivne videnskabelige tidsskrifter og andre periodica utvivlsomt har behov for forhøjelse af de herfra ydede tilskud, men at det i de sidste år kun yderst sjældent har været muligt at bevilge sådanne forhøjelser trods gentagne ansøgninger herom. De fleste af tidsskrifterne har ganske vist forbedret deres abonnentantal og forhøjet abonnementspriserne, men de kan vanskeligt ad disse veje opveje de stigende trykningsudgifter fuldt ud, og for de fleste af tidsskrifternes vedkommende ville en a jourføring af fondets tilskud være velbegrunnet og ønskelig.

Under hensyn til det anførte er Rask-Ørsted Fondets bestyrelse af den opfattelse, at en forhøjelse af statens årlige tilskud til fondet nu på ny vil være meget ønskelig og vil være påkrævet, hvis fondet fortsat skal kunne varetage de dette påhvilende opgaver i fornødent omfang, og man må antage, at der ved en forhøjelse af det årlige statstilskud fra 500 000 kr. til 750 000 kr. vil kunne skabes en rimelig balance mellem fondets evne og de nuværende behov.

Det tilføjes, at det er bestyrelsen bekendt, at der fra Aarhus universitets side er fremsat ønske om, at antallet af universitetets repræsentanter i fondets bestyrelse forhøjes med 1 til 5. Aarhus universitet har siden lovændringen i 1948 været repræsenteret i fondets bestyrelse ved 4 af universitetets lærerforsamling valgte medlemmer. I betragtning af den siden 1948 stedfundne udbygning af Aarhus universitet ville bestyrelsen for sit vedkommende finde det rimeligt, at det nævnte ønske imødekommes ved en dertil sigtende ændring af loven om Rask-Ørsted Fondet.

Undervisningsministeriet kan fuldt ud tiltræde

F. t. l. om ændr. af l. om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“.

bestyrelsens andragende om en forhøjelse af fondets årlige rådighedssum fra 500 000 kr. til 750 000 kr. fra 1. april 1961 at regne.

Man kan ligeledes tilslutte sig det af Århus Uni-

versitet fremsatte ønske om en forhøjelse af universitetets repræsentation i fondets bestyrelse med 1 til 5, således at bestyrelsen i alt kommer til at bestå af 26 medlemmer.

Bilag.

Oversigt over anvendelsen af „Rask-Ørsted Fondet“s rådighedsbeløb i årene 1935-36 til 1960-61.

	Fremmede foredrags- holdere	Udgivelse	Oversæt- telse	Tids- skrifter	Fremmede videnskabs- mænds ophold her	Rejser for danske videnskabs- mænd	Andre formål	I alt
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1935/36-1939/40 gennemsnitligt	6 000,00	59 661,76	14 813,02	37 386,80	32 960,00	18 741,00	68 366,34	237 928,92
1940/41-1944/45 gennemsnitligt	6 000,00	71 671,27	29 068,63	48 440,00	26 050,00	2 624,00	62 165,04	246 018,94
1945/46-1949/50 gennemsnitligt	6 800,00	86 587,73	30 673,42	51 502,00	28 970,00	52 721,05	54 758,65	312 012,85
1950-51	8 000,00	59 247,67	55 807,60	76 800,00	49,850,00	86 180,66	63 387,00	399 272,93
1951-52	12 000,00	104,225,00	38,971,00	72,000,00	46,000,00	50 031,00	73 640,00	396 867,00
1952-53	14 200,00	102 710,82	43 100,00	68 500,00	37 700,00	70 074,00	61 719,20	398 004,02
1953-54	15 000,00	43 523,00	36 134,00	74 000,00	35 500,00	93 006,00	107 890,00	405 053,00
1954-55	8 000,00	126 136,00	33 879,00	79,400,00	79 100,00	251 175,00	82 680,00	660 370,00
1955-56	12 000,00	54 921,00	57 488,00	77 900,00	83 000,00	189 390,00	120 311,00	595 010,00
1956-57	12 000,00	29 826,80	41 821,50	83 500,00	93 200,00	225 617,30	82 797,00	568 762,60
1957-58	15 000,00	79 862,85	63 434,20	72 500,00	43,186,00	180 057,00	75 901,00	529 941,05
1958-59	12 000,00	24 099,00	68 054,77	81 404,00	74 615,00	212 370,00	73 920,00	546 462,77
1959-60	12 000,00	81 572,00	58 565,00	82 110,00	78 685,00	180 662,00	68 542,00	562 136,00
1960-61	12 000,00	96 430,00	67 404,00	78 810,00	139 240,00	165,050,00	66 010,00	624,944,00